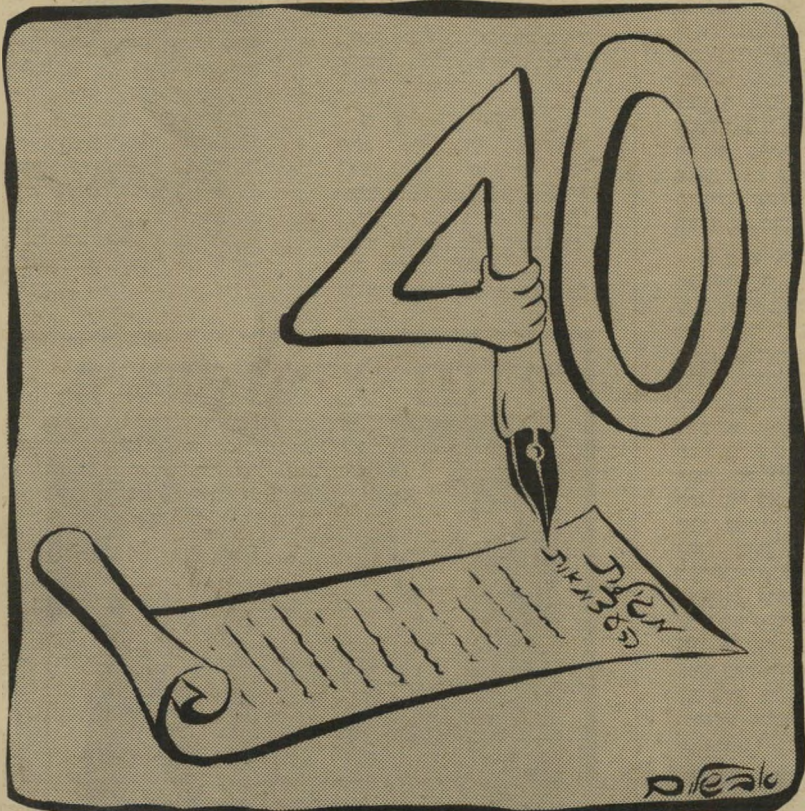

התגילה הנגולה

מותר להתייחס לתקציר היסטורי זה בסלחנות. "היסטוריה" זו סוברקה עלידי התנועה הציונית, לצורך התקופה. אותה לימדו בבית-הספר. חותמי המגילה האמינו בה, מן הסתם.

בן יותר תיאור ההיסטוריה המודרנית. הוא מזכיר כמה יסודות, שעליהם בנו מנסחי-המגילה את בניין טענותיהם: הקונגרס הציוני הראשון וחוננו של תיאודור הרצל, הצהרת בלפור והמנדאט של חברי-הלאומים, השואה והקמת היישוב. (ורק דרך אגב: המגילה מבחינה ככל מקום בין "העם היהודי" לתפוצותיו ובין "היישוב העברי" כארץ. בצורה מודעת או בלתי-מודעת, הוגנב לתוכה המינוח הכנעני, שגם בך-גוריון קיבל אותו. בסוף המגילה מרובר על "העם העברי העצמאי בארצו" ועל "העם היהודי בכל התפוצות.") כל זה מביא לשיא: "ב-29 בנובמבר 1947 קיבלה עצרת האומות המאוחדות החלטה המחייבת הקמתה של מדינה יהודית בארץ-ישראל..." והו נוסח מזור במקצת. העצרת החליטה על הקמת שתי מדינות בארץ:

3. מדינות עצמאיות, ערבית ויהודית, והמישטר הבינלאומי המיוחד לעיר ירושלים... יתחילו להתקיים בפלסטין חודשיים אחרי סינוי הברחות המזוינים של מעצמת-המנדאט... משום-מה השמיטו מנסחי-המגילה שניים מבין שלוש היסודות של פטוקמפתח זה: אין בה זכר למדינה הערבית וגם לא למישטר הבינלאומי בירושלים. אך עצם הלגיטימיות של המדינה היהודית היתה מבוססת על החלטת האו"ם, ואי-אפשר להפריד בין חלקיה. לסיכך נתכנסנו, אנו חברי מועצת-העם, נציגי היישוב העברי והתנועה הציונית, ביום סיום המנדאט הבריטי על ארץ-ישראל, ובתוקף זכותנו הטבעית וההיסטורית, ועל יסוד החלטת עצרת האומות המאוחדות, אנו מכריזים בזאת על הקמת מדינה יהודית בארץ-ישראל, היא מדינת-ישראל." והו מישפטה-מפתח של המגילה כולה, והוא מבוסס בפירוש על החלטתה של עצרת האו"ם.

מילוני מילים כבר נכתבו, ומילוני מילים עוד ייכתבו, על המשמעות של שתי המילים "מדינה יהודית".

מה זה למה היתה הכוונה האם הברונה היא למהות הרוחנית של המדינה? לתרכב הרמוגראפי שלה? לבעלות על המדינה?

תיאודור הרצל טבע בגרמנית את המושג "יודרשטאט", שפירושו "מדינת יהודים". המגילה מרברת על "מדינה יהודית" — נוסח שונה כמחוטו. באחת מהתקפות-השטות שלה, חוקקה הכנסת הנוכחית חוק מטופש שבו נתבעים הכל להכיר בכך שישראל היא "מדינת העם היהודי" — מושג שלישי, שונה מקודמיו.

אם בן, מה זאת "מדינה יהודית"? פיתרון התעלומה הוא פשוט ביותר, והוא טמון באותו המישפט עצמו. כדאי לקרוא בו שוב, ולהבליט את המילים הקובעות, היוצרות רצף הגיוני לגמרי: "... ועל יסוד החלטת עצרת האומות המאוחדות אנו מכריזים בזה על הקמת מדינה יהודית..."

עצרת האו"ם קבעה, בהחלטתה ההיסטורית — אחת החשובות והחכמות ביותר בכל שנות קיומה — שיש להקים "מדינות עצמאיות, ערבית ויהודית". על יסוד החלטה זו החליטה מועצת-העם כעבור ארבעה וחצי חודשים, להקים "מדינה יהודית". אין כאן שום קביעה אידיאלוגית, פילוסופית או היסטוריוסופית, אלא קביעה פוליטית פשוטה.

אשר שמעתי כראשונה את מגילת-העצמאות, היא נראתה לי מאודי-מאוד בלתי-חשובה. זה היה כקינוח חולדה, שם שכן או הבסיס הקרבי של הגרוד שלנו. עמדנו לצאת לפעולה לכיבוש הכפר אלקובאב, בין רמלה ולטרון. נפוצה שמועה שמכריוס על מדינת-ישראל, ושוה מועבר ברדיו. מיהרתי להדרה-אוכל של הקיבוץ, שם היה מבשר-ירדני גדול. כמה אנשים הצטופפו סביבו. מן המבשר בקע קולו המזכיר של דויד בך-גוריון. לא שמענו את כל הנוסח, כי הקליטה היתה גרועה. קטעים שלמים נבלעו ברעש. האמת היא שלא הייתי מעוניין במיוחד. זה נשמע לי כמו אוסף של מליצות. למעשה הייתי סקרן רק לגבי פרט אחד: מה שמה של המדינה החדשה. הבנתי שהיא תיקרא "ישראל".

מה שקרה באותו יום בתל-אביב נראה לי, ולכל חבריי, כחסר-חשיבות. ידענו כי המדינה היהודית קמה בשדה-הקרב, וכי בשדה-הקרב ייחרץ גורלה, לשבט או לחסר. הכרזה כלשהי בתל-אביב לא יכלה להוסיף או לגרוע.

ממילא לא שמנו לב לניסוחים. למי היה איכפת אז? איני זוכר אם הקשבתי עד הסוף, או שיצאתי באמצע. כחוף כבר הסתדרו היחידות שעמדו לצאת לפעולות השונות. כמה מן האנשים עמדו להיהרג באותו לילה, וזה נראה לנו חשוב הרבה יותר.

עבור כמה שנים, באמצע שנות ה-50, החליט העולם הזה לערוך מיבצע שהיה ספק מישאל, ספק תעלול. הרפסנו את הסעיף האופרטיבי של מגילת-העצמאות בצורה עצומה, לאמור: "מדינת ישראל תהא פתוחה לעליה יהודית ולקיבוץ גלויות, תשקוד על פיתוח הארץ לטובת כל תושביה, תהא מושתתה על יסודות החרות, הצדק והשלום לאור חוננם של נביאי-ישראל, תקיים שיווי-זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה בלי הבדל דת, גזע ומין, תבטיח חופש דת, מצפון, לשון, חינוך ותרבות; תשמור על המקומות הקדושים של כל הדתות, ותהיה נאמנה לעקרונותיה של מגילת האומות המאוחדות."

שיגרנו צוותים לרחובות ולמוסדות-ציבור כדי להתחם את האזרחים על העצומה. לא נאמר בה שהדברים לקוחים ממגילת-העצמאות. התגובה היתה מדהימה, אם כי לא מפתיעה. בכמה מקומות כמעט הוכו הצוותים. הם נתקלו בתגובות-זעם בנוסח "קומוניסטים! לבו מפה! עוכרי-ישראל!" בין המסרבים לחתום היו גם כמה אישי-ציבור, שלא הבחינו במקור הנוסח. כעבור תריסר שנים, בראשית ימי כהונתי ככנסת, הגשתי לכנסת הצעת-חוק, שנועדה להעניק תוקף מישפטי מחייב לאותו סעיף של מגילת-העצמאות. הפעם, כמוכח, ציינתי בפירוש מניין הוא לקוח. חברי הכנסת הרימו את ידיהם ודחו כמעט פה-אחד את המזימה להפוך את מגילת-העצמאות לחוקה-מדינה. עכשו עורכים פולחן למגילה. יש מגמה להפכה לסמל מקודש וחסרת-זכרון, נערץ ובלתי-מחייב. מקרשים את הקליפה החיצונית וגונזים את התוכן. גדולי המדינה נתנו את ידם לניסיון נואל זה. אך המגילה ראויה בהחלט לבחינה מחודשת. מה היא אמרת, בעצם?

אין המגילה מהווה חוקה. אין בה פירוט של סידרי-שילטון. אין בה גם עומק מחשבתי. החוקה של ארצות-הברית, למשל, נבעה מרינוים מעמיקים וממושכים של כמה אישים מכריקים, בעלי רמה מוסרית ואינטלקטואלית יוצאת-דופן. היא נושאת בחובה פילוסופיה שלמה של המדינה והחברה.

מגילת-העצמאות נכתבה בחיפזון, והתקבלה בחיפזון. מבחינת העומק המחשבתי, יכול היה לכתוב אותה גם תלמיד-גימנסיה. זהו מיסמך פוליטי-עמולתי, שבא, בין השאר, להשיב על כמה טענות שריחפו אז בחלל, לענות על צרכי הרגע הסוער ולהפריך את התעמולה של יריבים ואויבים. אך הוא הניח גם את עקרונות-היסוד של המדינה. על רקע זה, אכן יש במגילה דברים חשובים, המחייבים התמודדות.

הסעיפים הראשונים של המגילה נועדו ליצור מעין רקע הסטורי למאורע הגדול שעמד להתרחש — ייסוד המדינה.

זהו תפיסה היסטורית בגרוש, גם היא ברמה של תלמיד-גימנסיה. אין בחלק זה של המגילה אף מישפט אחד שאינו שנוי במחלוקת. כפי שכבר נאמר לא-אחת, כמה מן הקביעות מופרכות בעליל. "בארץ ישראל קם העם היהודי, בה עוצבה דמותו הרוחנית, הדתית והמדינית..."

לפי המסורת היהודית, קם העם היהודי במידבר-סיני, ושם עוצבה דמותו הרוחנית והדתית. לפי אסכולה היסטורית אחרת, נולדה היהדות בגלות-בבל, אחרי חורבן ממלכות ישראל ויהודה. לפי גירסה שלישית, נולד העם היהודי בגלות, אחרי חורבן הבית השני, ושם נוצרו יצירותיו הרוחניות והדתיות, כגון התלמוד הבבלי וההלכה. כמיקרה הטוב ביותר ניתן לאמור כי הקביעה במגילה היא פשטנית מאודי-מאוד.

... בה חי חיי קוממויות מומלכתית... האמת היא שחיי. הקוממויות הממלכתית (מילים אהובות על דויד בך-גוריון) חי העם היהודי רק במשך תקופות קצרות ביותר. ממלכות ישראל ויהודה, שקשה לקרוא להן מדינות "יהודיות" רוקא, חיו במשך כמה דורות. הממלכה היהודית האמיתית היחידה היתה ממלכת החשמונאים, שהתקיימה כ-70 שנה.

בה יצר נכסי תרבות לאומיים וכללי-אנושיים, והוריש לעולם כולו את ספרי-הספרים היציעי... לפי המסורת היהודית, התורה נכתבה כולה על-ידי משה רבנו בדרך לארץ. אם מתעלמים מאגרה זו, הפסוק נכון בעיקרו. "לאחר שהוגלה העם מארצו בכוח-הזרוע..."

זה החוק מהאמת ההיסטורית. העם נשאר מחוץ לארץ בהתנבחות. בימי הבית השני, לפחות שני שלישים של העם היהודי חיו בחוץ-לארץ, ולא חלמו לבוא ארצה — או כמו היו. שמר לה אמונים בכל ארצות שזריו, ולא חדל מתפילה ומתיקונה לשוב לארצו ולחדש בתוכה את הרוחו המדינית. מתוך קשר היסטורי ומסורתי זה התרו היהודים בכל דור לשוב ולהאחז במולדתם העתיקה..."

האמת היא שבמשך לפחות 1700 שנה לא עשה העם היהודי מאומה כדי לבוא לארץ ולהקים בה ממלכה. התפילות הביעו מישאלה מקודשת לימות-המשיח. אך שום ניסיון מעשי לא נעשה. מעטים עלו לארץ מטעמים דתיים, או ביקרו בה כצליינים. פה ושם היו "משיחיי-שקר" שהקימו תנועות דתיות. שום מאמץ לאומי לא היה, מפני שהיהודים לדורותיהם, מאז מרד ברכובכא ועד ימי הרצל, לא ראו את עצמם כלאום, כיישות מדינית חזקה ומלוכנת.